Het Buitengebeuren juni 2013

Op zaterdag 18 mei is de Duitse grootmeester Lothar Schmid overleden. Hij werd 85 jaar en was vooral bekend als hoofdscheidsrechter bij drie matches om het wereldkampioenschap : Spassky-Fischer, Reykjavik (IJs) 1972, Karpov-Korchnoi, Baguio City (Fil) 1978 en Karpov-Kasparov, Londen (Eng) 1986. De eerste en de derde keer was ik daar zelf ook bij.
Ik heb Schmid goed gekend, vooral omdat we op de heenweg naar de match Karpov-Korchnoi op de Filippijnen bij toeval in het vliegtuig van Frankfurt (WDu), waar hij instapte, tot Manilla naast elkaar zaten. We maakten tussenlandingen in Cairo (Egy), Karachi (Pak) en Singapore (Sin) en zaten bijna twintig uur met elkaar opgescheept, hetgeen overigens geen straf voor me was. Natuurlijk hield hij zich op de vlakte over de aanstaande match, maar er waren genoeg andere dingen om over te praten, vooral over de tweekamp Spassky-Fischer. Schmid was bepaald geen opschepper, maar hij - en niet Euwe, zoals vaak beweerd wordt - redde na de tweede partij de match. Hij wist zowel Spassky als Fischer met zijn charme tot de bedaren te brengen met wat leugentjes om bestwil, die vooral betrekking hadden op camera's, een onderwerp waarvoor Fischer allergisch was. Ik was geen groentje meer in het wereldje, maar hij wist wel dat ik journalist was en daar hield hij rekening mee.
Ik had hem voor het eerst ontmoet tijdens de Olympiade van Nice in 1974, hetgeen later zijn laatste Olympiade bleek te zijn. Hij speelde aan het eerste bord voor West-Duitsland en maakte 8,5 uit 15.
Later ontmoetten we elkaar bij congressen van CCI (Chess Collectors International), waarvan hij een prominent lid was met één van de grootste particuliere schaakboekenverzamelingen ter wereld en kwalitatief zeker de beste. Hij bezat unieke middeleeuwse manuscripten en eerste drukken van de oudste schaakboeken, maar daar liep hij niet mee te koop. Alleen onder kenners en daar mocht ik mij volgens hem toe rekenen, praatte hij er enthousiast over, al zei hij er nooit bij dat hij al die boeken ook in zijn bezit had, hetgeen wel het geval was.
Voor het laatst zag ik hem tijdens het CCI-congres van 2005 in Hamburg (Dui), waar hij samen met de Russische grootmeester Yuri Averbach eregast was, maar hij was niet te beroerd om een simultaan te verzorgen. Hij was een aimabele man, die ervan hield op de achtergrond te blijven.
Schmid werd in 1928 geboren in Radebeul bij Dresden in het toenmalige Oost-Duitsland, maar verhuisde al snel naar Bamberg (WDu), waar hij zijn hele leven is blijven wonen. Hij was de zoon van de uitgever van Karl May (1842-1912), ook uit Radebeul, die boeken schreef over het Wilde Westen met helden als Winnetou, een Apache-indiaan, en zijn blanke vriend Old Shatterhand en de Oriënt, waar Kara ben Nemsi zijn hoofdpersoon was. Ook in Nederland werden die boeken razend populair als Prisma-boekjes. Er werden meer dan 200 miljoen boeken van verkocht in vele talen en daar werd de familie Schmid steenrijk van. De jonge Lothar kwam dus in een gespreid bedje terecht.
Al snel bleek hij over een buitengewoon schaaktalent te beschikken. Op zijn 19-de werd hij Duits jeugdkampioen met de ideale score van honderd procent. In 1951 werd hij benoemd tot internationaal meester en in 1959 tegelijk met Hein Donner tot grootmeester en dat was toen heel wat moeilijker dan tegenwoordig. Hij was na Friedrich Sämisch (1950) en Wolfgang Unzicker (1954) pas de derde Westduitse grootmeester. Oost-Duitsland had er toen één : Wolfgang Uhlmann (ook uit 1959).
Door zijn drukke werkzaamheden - hij had de uitgeverij van zijn vader overgenomen - speelde hij voor iemand van zijn sterkte opvallend weinig toernooien. Tot zijn grootste successen behoorden toernooizeges in Wilderness (ZAf) 1964 en Mar del Plata (Arg) 1970

en 1973.
Voor de Olympiades maakte hij wel steeds tijd vrij, omdat hij het een eer vond voor het Westduitse team uit te komen. Tussen 1950 en 1974 nam hij elf keer aan de Olympiade deel : Dubrovnik (Joe) 1950 (9/12), Helsinki (Fin) 1952 (9/12), Amsterdam (Ned) 1954 (7,5/13), Moskou (Sov) 1956 (7,5/13), München (WDu) 1958 (8/13), Leipzig 1960 (9,5/14), Varna (Bul) 1962 (5/8), Tel Aviv (Isr) 1964 (9,5/14), Lugano (Zwi) 1968 (9/12), Siegen (WDu) 1970 (9/12) en Nice (Fra) 1974 (8,5/15).
Daarmee kwam Schmid op een totaal van 90,5 uit 138 Olympiadepartijen aan bord één, twee of drie voor zijn team. Twee keer won hij brons met zijn ploeg (Dubrovnik 1950, Tel Aviv 1964) en vier keer persoonlijk zilver (Dubrovnik 1950, Helsinki 1952, Lugano 1968, Siegen 1970). Dat zijn cijfers, die maar heel weinig westerse grootmeesters kunnen overleggen en bij nader inzien, denk ik, zelfs geen enkele.
Eén van zijn kroonjuwelen stamt uit de Olympiade van Siegen 1970. Zijn tegenstander was de Oostenrijker Anton Kinzel (zwart) : 1. e4, e5 2.Pf3, Pf6 3. d4, exd4 4. e5, Pe4 5. Dxd4, d5 6. exd6 ep, Px6 7. Lf4, Pc6 8. Dd2, De7+ 9. Le2, Pe4 10. De3, Pb4 11. Dc1, Dc5 12. 0-0, Pxc2 13. Pc3, Pxc3 14. Dxc2, Pxe2+ 15. Dxe2+, De7 16. Dc2, Le6 17. Tfe1, Dc5 18. De4, Ld6 19. Tac1, Db4 20. Pd4, 0-0-0 21. Lxd6, Dxd6 22. Pb5, Db6 23. Txc7+, Kb8

24. Txb7+, Dxb7 25. De5+, Ka8 26. Pc7+, Kb8 27. Pa6, Kc8 28. Tc1+, Kd7 29. Pc5+, - en zwart gaf op. Deze partij werd uitgeroepen tot de mooiste van die Olympiade.

Ook nam Schmid in de jaren zestig af en toe deel aan het Claire Benedict-toernooi, dat toen een soort Westeuropees landenkampioenschap was. In 1967 won Schmid van onze voorzitter Frans Kuijpers.
Door tijdgebrek gedwongen schakelde hij over op het correspondentieschaak. Bij het wereldkampioenschap 1956/1958 werd hij gedeeld tweede met de Belgische graaf Alberic O'Kelly de Galway achter de Russiche winnaar Watscheslav Ragozin. Een jaar later verwierf hij ook de grootmeestertitel in het correspondentieschaak.

In de jaren zeventig begon zijn loopbaan als scheidsrechter met de match Fischer-Petrosjan (1971) in Buenos Aires (Arg). Daarmee werd zijn naam gevestigd. Hij werd uitgenodigd om de WK-match Spassky-Fischer te leiden en dat werd de meest spectaculaire tweekamp, die schaakwereld tot op dat moment gekend had. Samen met FIDE-president Max Euwe wist hij dankzij zijn diplomatieke gaven de match op het nippertje te redden. Hij werd de meest gerespecteerde hoofdarbiter van zijn tijd.
Na zijn pensioen richtte hij zich weer op zijn boekenverzameling. Op Londense veilingen deed hij enkele kapitale aankopen, waaronder een echte 'Lucena' uit 1497, een echt collectors item, maar Schmid kon het betalen. Schmid woonde in een kasteel in Bamberg, waar hij zijn schatten koesterde. Het is mij niet bekend wat er met zijn imposante verzameling gaat gebeuren.

Jules Welling